

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Meddelande nr 2018:20
Reviderad version

Ett jämställt Jönköpings län

Jämställdhetsstrategi för Jönköpings län 2018–2022

■ Ett jämställt Jönköpings län

Jämställdhetsstrategi för Jönköpings län 2018–2022

Meddelande nr 2018:20
Reviderad version

Meddelande	nummer 2018:20
Referens	Josefin Andersson, Enheten för social hållbarhet, Utvecklingsavdelningen. Juni, 2018
Kontaktperson	Josefin Andersson, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 010-223 64 64
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Camilla Zilo samt Symbolbilder
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—18/20--SE
Upplaga	50 exemplar.
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2018
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2018

Förord

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram strategier för jämställdhet för länen. Länsstyrelsen har regeringens uppdrag att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet. Länsstyrelsen ska också integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin egen verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor.

Jämställdhetsstrategin är ett sätt att göra jämställdhetspolitiken känd i länet. Den sätter upp mål för hur arbetet behöver bedrivas för att bli framgångsrikt. Strategin utgår från de jämställdhetspolitiska målen, ger en lägesbeskrivning av kvinnors och mäns förutsättningar i Jönköpings län och pekar utifrån det ut ett antal särskilt prioriterade områden. Förhoppningen är att aktörer kan ta stöd i strategin och gå vidare med de prioriteringar som är relevanta för den egna organisationen.

Strategin är framtagen av Länsstyrelsen i Jönköpings län i samarbete med Jämställdhetsrådet i Jönköpings län och dess beredningsgrupp. Den utgår från länets tidigare jämställdhetsstrategi och det arbete som redan pågår i länet. Strategin togs fram 2018 och reviderades 2021. I revideringen är strukturen densamma och endast mindre ändringar genomförda.

Innehållsförteckning

Förord	1
Om strategin	3
Sveriges jämställdhetspolitik	4
Jämställdhet och intersektionalitet.....	4
Jämställdhet som en del i arbetet för hållbarhet	5
Sammanfattning av mål och prioriteringar i Jönköpings län	6
Vision	6
Mål för hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i Jönköpings län	6
Särskilt prioriterade områden	7
Makt och inflytande.....	7
Utbildning och arbetsliv	7
Hälsa, egenmakt och frihet från våld	7
Makt och inflytande	8
Särskilt prioriterade områden under Makt och inflytande	10
Utbildning och arbetsliv	11
Särskilt prioriterade områden inom Utbildning och arbetsliv	13
Hälsa, egenmakt och frihet från våld	14
Särskilt prioriterade områden inom Hälsa, egenmakt och frihet från våld.....	17
Referenser	18
Litteratur och rapporter.....	19
Webbplatser.....	20

Om strategin

Syftet med strategin är att ange en riktning för arbetet med jämställdhet i länet. Den ska också ge inspiration och stöd till aktörer i länet som vill påbörja eller utveckla sitt arbete med jämställdhet.

Strategins huvudsakliga målgrupp är beslutsfattare, tjänstepersoner och utförare inom kommuner, region och statliga myndigheter. Den kan också vara ett stöd till aktörer inom civilsamhälle och näringsliv.

Strategin är en gemensam utgångspunkt för länets arbete med jämställdhet och beskriver länets jämställdhetsutmaningar. Utmaningarna finns inom områden där olika offentliga verksamheter, företag, organisationer och lärosäten verkar. Strategin kan användas av aktörer i länet som stöd för att påbörja eller förstärka ett jämställdhetsarbete. För att nå de jämställdhetspolitiska målen krävs ett brett och långsiktigt arbete av många aktörer i samhället.

Sveriges jämställdhetspolitik

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att **kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv**. Under det finns sex stycken delmål som anger politikens inriktning och vägleder i arbetet. Delmålen är konstruerade i två led och för varje delmål är det andra ledet en förutsättning för att det första ledet ska uppnås.

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Jämställdhetsintegrering är den huvudsakliga strategin för att de jämställdhetspolitiska målen ska uppnås. För att nå jämställdhet är det nödvändigt att arbetet sker inom alla samhällsområden. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska prägla beslut inom alla politiska områden, eftersom såväl ojämställdhet som jämställdhet skapas där besluten fattas och resurserna fördelas. Jämställdhetsintegrering som strategi syftar till att motverka att jämställdhetsfrågor blir sidoordnade frågor eller projekt; istället ska dessa frågor genomsyra hela den verksamhet som avses. Jämställdhetsintegrering innebär verksamhetsutveckling och är ett sätt att säkra att en verksamhets service och utbud är likvärdig för kvinnor och män, flickor och pojkar.

Jämställdhet och intersektionalitet

Jämställdhet handlar om kvinnor och män, flickor och pojkar – de två juridiska kön som finns i Sverige idag. Samtidigt är kön inte en okomplicerad kategori. Kön består, förutom av juridiskt kön, också av en persons biologiska kön, könsuttryck och könsidentitet.¹ Könsuppdelad statistik redovisar mönster för de juridiska könen kvinnor respektive män som grupp. Den fångar inte upp individer som inte identifierar sig med något av könen eller individer vars könsidentitet och juridiska identitet inte är desamma. Transperson är ett paraplybegrepp för olika identiteter, grupper och personer vars könsidentitet- och/eller uttryck inte stämmer överens med det kön som tilldelats vid födseln. Transpersoner kan vara kvinnor, män och ickebinära² eller definiera sig på andra sätt. I strategin lyfts kunskap om transpersoners villkor in inom vissa områden där det finns relevanta studier.³

---

¹ www.rfsi.se

² Person vars könsidentitet är bortom eller mellan kategorierna kvinna och man

³ Vissa studier som lyfter transpersoners och/eller ickebinära personers livsvillkor har ett övergripande syfte att belysa hbtq-personers villkor generellt och inte transpersoners villkor specifikt.

Ordet ickebinär används inom vissa områden av strategin för att synliggöra att det finns fler könsidentiteter än kvinna och man. Avgränsningar har gjorts för att strategin inte ska bli allt för omfattande.

Beskrivningen av kvinnors och mäns förutsättningar i jämställdhetsstrategin utgår från kvinnor och män som grupp. Det finns därmed många individuella avvikelser och skillnaderna inom grupperna är stora, något som fångas genom att titta på fler aspekter än enbart kön. Det vetenskapliga begreppet intersektionalitet beskriver hur förtryck och ojämlikhet skapas i skärningspunkten mellan olika maktordningar, utifrån föreställningar om exempelvis kön, ras och klass. Dessa positioner kan inte ensamt förklara hur makt utövas, eftersom de inte är isolerade från varandra, utan måste analyseras tillsammans. Därmed kan exempelvis rasism se olika ut när den riktas mot kvinnor, män eller ickebinära och funkofofi kan drabba människor olika beroende på deras utbildningsbakgrund. Intersektionalitet är en teoretisk utgångspunkt men också en metodologi som används inom både forskning och i praktiskt förändringsarbete. En intersektionell analys är nödvändig i jämställdhetsarbetet för att förstå hur olika maktrelationers samverkan får betydelse för människors förutsättningar.⁴ I vissa målformuleringar i strategin pekas endast ett kön eller specifika grupper ut. Det innebär inte att andra grupper ska exkluderas från arbetet men att det ur ett jämställdhetsperspektiv är särskilt viktigt att synliggöra just den gruppen och dess villkor.

Jämställdhet som en del i arbetet för hållbarhet

Förutom att jämställdhet är ett eget politiskt område ska det också genomsyra alla politikområden. Jämställdhetsstrategin kopplar därmed an till en rad andra strategier regionalt, nationellt och internationellt.

FN:s utvecklingsagenda Agenda 2030 består av 17 globala mål för hållbar utveckling och antogs 2015. Jämställdhet är ett fristående mål men inkluderas också i andra mål. Därmed är jämställdhet en viktig del i Länsstyrelsens arbete med hållbarhet i Agenda 2030. Agendan utgår från de tre perspektiven på hållbar utveckling; social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling.

Jämställdhet är också ett av flera horisontella perspektiv i Jönköpings läns regionala utvecklingsstrategi (RUS), framtagen av Region Jönköpings län. Strategin sätter visionen att Jönköpings län ska vara en av norra Europas ledande tillväxtregioner år 2025 och prioriterar arbetsmarknad och näringsliv, livsmiljö och hälsa, samhällsplanering samt kunskap och innovation.

---

⁴ Nationalencyklopedin, www.ne.se, hämtad 2017-11-01 samt www.genus.se/ord/intersektionalitet hämtad 2017-11-01

Sammanfattning av mål och prioriteringar i Jönköpings län

Vision

Kvinnor och män, flickor och pojkar i Jönköpings län ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Mål för hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i Jönköpings län

Det pågår arbete med jämställdhet runt om i Jönköpings län, i offentliga verksamheter, företag, civilsamhället och i olika nätverk. Länsstyrelsen ska främja arbetet genom att samordna insatser, ge stöd genom utbildning och annan kunskapsspridning samt följa arbetet i länet. För att fortsätta och ytterligare stärka arbetet sätter jämställdhetsstrategin upp mål för hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i Jönköpings län.

- Berörda aktörer har kompetens om jämställdhet och om jämställdhetsintegrering som strategi
- Berörda aktörer integrerar ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter och bidrar till visionen för jämställdhetsstrategin
- Övergripande regionala och lokala processer och strategier är jämställdhetsintegrerade
- Jämställdhetsarbetet i länet präglas av ett normkritiskt förhållningssätt
- En god samverkan kring jämställdhet i Jönköpings län

Särskilt prioriterade områden

Jämställdhetsstrategin utgår från jämställdhetspolitiken och pekar ut de viktigaste jämställdhetsfrågorna för Jönköpings län, som *särskilt prioriterade områden*. Det betyder inte att frågor som saknas bland de prioriterade områdena är oviktiga. Det kan också finnas lokala skillnader inom länet.

Alla jämställdhetspolitiska delmål är nära sammanlänkande och påverkas av varandra. Det har synliggjorts genom att lyfta fram tre övergripande områden där prioriteringar från flera av jämställdhetspolitikens delmål länkas samman.

MAKT OCH INFLYTANDE

- Kvinnors och mäns, flickors och pojkars lika möjligheter att delta i och påverka beslutsfattande som påverkar samhället
- Jämställda möjligheter till en aktiv fritid och ett aktivt deltagande i föreningsliv
- Flickors och kvinnors frihet från hot och sexuella trakasserier i bland annat det offentliga rummet, på arbetsplatser och på internet

UTBILDNING OCH ARBETSLIV

- Jämnare könsfördelning i utbildnings- och yrkesval
- Ökat deltagande på arbetsmarknaden för kvinnor, med särskilt fokus på gruppen utrikes födda kvinnor
- Likvärdiga villkor för kvinnor och män att kombinera föräldraskap med lönearbete och/eller politiska uppdrag
- Minskad arbetsrelaterad ohälsa bland kvinnor

HÄLSA, EGENMAKT OCH FRIHET FRÅN VÅLD

- Ökad psykisk hälsa för kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära
- Frihet från våld, kontroll och förtryck för flickor och pojkar, kvinnor och män och ickebinära
- Minskad efterfrågan på prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Makt och inflytande

Att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslut omfattar både politiska rättigheter och makt i andra sammanhang, exempelvis i företag, medier, trossamfund, utbildning och föreningsliv. Det är på dessa arenor som samhället formas, både formellt och informellt.

Ett steg till förändring är en jämn representation. Med en jämn könsfördelning menas att det inte är mer än 60 procent av ett kön. Idag är det en jämn könsfördelning i regering och riksdag men skillnaderna är stora mellan olika partier. Trots en relativt jämn könsfördelning i politiken sitter kvinnor och män ofta på olika poster och ju högre upp i hierarkin, desto fler är männen.⁵ Utrikes födda kvinnor och män är underrepresenterade bland förtroendevalda på alla politiska nivåer.⁶ Medan politiken ändå har nått relativt långt när det gäller en jämn könsfördelning ligger arbetsmarknaden fortfarande steget efter. Inom offentlig sektor är kvinnor i majoritet bland cheferna men vid en uppdelning av typ av chef blir det tydligt att fördelningen blir den omvända ju högre upp i hierarkin man kommer. Inom näringslivet är män genomgående i majoritet bland cheferna.

Jämn representation är dock ingen garanti för att graden av inflytande verkligen är jämställd och det är viktigt att skilja på formell och informell makt. Informell makt kan handla om vilka som får komma till tals i olika sammanhang, exempelvis vid myndigheters medborgar-/invånardialoger, i medias rapportering eller som en organisations eller ett företags ansikte utåt. Det handlar också om vilka som har möjlighet att vara delaktiga i att sätta agendan, formulera problemen och på andra sätt delta i förandet av samhället. Exempelvis är unga vuxna under 29 år underrepresenterade i beslutande församlingar.⁷ Barn saknar rösträtt men har enligt Barnkonventionen rätt att uttrycka sig i frågor som berör dem, vilket innebär att barns inflytande bör stärkas inom flera områden i samhället.

Människors möjlighet till makt och inflytande påverkas utöver kön av en rad andra maktordningar, såsom klass, hudfärg, sexualitet, funktionsförmåga och ålder. 2014 års Demokratiutredning konstaterar att det politiska inflytandet är ojämnt fördelat och att aktiva inom såväl civilsamhällsorganisationer och politiska partier i huvudsak är välutbildade och socioekonomiskt resursstarka. Där är också tilltron till demokratin som starkast. Demokratiutredningen menar att demokratin blir starkare ju fler som deltar i de demokratiska processerna och upplever sig vara delaktiga i samhället. Jämlikhet är såväl en rättvisefråga som en fråga för demokratis legitimitet.⁸

---

⁵ Ibid, s. 10

⁶ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 72

⁷ SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden! Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*, s. 35

⁸ Ibid, s. 29–35

I regeringens handlingsplan för arbetet mot hot och hat mot politiskt förtroendevalda, journalister och konstnärer beskrivs hur hot och hat drabbar människor olika. Kvinnor, flickor och hbtq-personer⁹ utsätts särskilt ofta för hot och hat med kopplingar till kön, makt och sexualitet. Olaga hot och ofredande har ofta rasistiska eller homofobiska förtecken samt riktas ofta mot debattörer inom områden som rör feminism, genus, jämställdhet och rasism. Hoten förekommer såväl i det offentliga rummet som i digitala miljöer. Sammantaget innebär hoten att de utsatta riskerar att begränsas och tystas ner. I förlängningen utgör det ett allvarligt hot mot det demokratiska samtalet och vårt samhälle.¹⁰ Det är viktigt att se att hoten kan ta olika uttryck men ofta också samexisterar. Sexism, rasism, homofobi, transfobi och funkofobi kan därmed ofta förstärka varandra.

Hot och trakasserier mot kvinnor i offentligheten hänger samman med en generell utsatthet för hot, våld och sexuella trakasserier bland flickor och kvinnor. Regeringen beskriver det som den yttersta konsekvensen av den maktobalans som finns mellan kvinnor och män och våldets omfattning är svår att uppskatta.¹¹ Också transpersoner och personer med transerfarenhet lever i stor utsatthet för hot och våld. Under hösten 2017 uppmärksammades sexuella trakasserier, sexuellt våld och makt genom Me too-rörelsen. Kvinnors vittnesmål och upprop berörde en mängd olika yrkesbranscher men också arenor som skolan och politiken.

Traditionella könsroller och föreställningar kring könsidentitet och sexualitet påverkar och begränsar kvinnors, mäns och ickebinäras förutsättningar på många områden i samhället. Genom att synliggöra och problematisera rådande normer ges människor utrymme att bryta mot begränsande könsroller. Under senare år har maskulinitetsforskning, eller mansforskning, växt som forskningsfält och 2012 tillsatte regeringen en utredning om män och jämställdhet. Maskulinitetsforskning studerar mäns livsvillkor och attityder, och därigenom hur manlighet byggs upp, i förhållande till bland annat etnicitet, sexualitet, religion, socioekonomi och ålder. Forskning och tidigare utredningar visar att mansrollen i många fall är svårare att bryta än kvinnorollen, något som upprätthålls och möjliggörs av både kvinnor och män.¹²

Särskilt prioriterade områden under Makt och inflytande

- Kvinnors och mäns, flickors och pojkars lika möjligheter att delta i och påverka beslutsfattande som påverkar samhället
- Jämställda möjligheter till en aktiv fritid och ett aktivt deltagande i föreningsliv
- Flickors och kvinnors frihet från hot och sexuella trakasserier i bland annat det offentliga rummet, på arbetsplatser och på internet

---

⁹ Paraplybegrepp för homo- och bisexuella samt transpersoner och queers.

¹⁰ Kulturdepartementet, *Till det fria ordets försvar. Åtgärder mot utsatthet för hos och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer*, Stockholm: Kulturdepartementet, 2017. s.9–10

¹¹ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 33–34

¹² Direktiv 2012:97. *Män och jämställdhet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Utbildning och arbetsliv

Förutsättningarna för ekonomisk självständighet påverkas av strukturer kring ojämställdhet genom hela livet; från utbildning via arbete och ekonomiskt bistånd till pension. Medan grunden för den ekonomiska ojämställdheten läggs i skolan varar konsekvenserna av den även efter pension, då fler kvinnor än män har garantipension till följd av en låg pensionsgrundande inkomst.

Kvinnor och män, flickor och pojkar i Jönköpings län gör i stor utsträckning könsbundna utbildningsval. Särskilt könsuppdelade är de yrkesförberedande programmen. Som grupp har pojkar sämre skolresultat än flickor och har oftare svårigheter i skolan, ett mönster som är tydligt genom hela skoltiden men också har varit bestående sedan 1960-tal. Samtidigt visar både statistik och forskning att de lägre betygen inte innebär svårigheter att komma in på arbetsmarknaden eller vidare studier, vilket kan indikera att pojkar och män istället har tillgång till andra resurser än enbart betyg.¹³ Samma tendens finns bland elever från familjer med hög socioekonomisk position. Förutom kön har också faktorer som migrationsbakgrund och föräldrarnas utbildningsbakgrund stor betydelse för såväl skolresultat som utbildningsval.¹⁴

Att bryta könssegregeringen i utbildningsval och på arbetsmarknaden är viktigt av många anledningar. Starka normer kan innebära att människor påverkas i sina val, att människor diskrimineras på grund av kön och att samhället inte tar tillvara på befolkningens kompetens och förmågor på bästa sätt. Studier visar också att jämställdhet i företag leder till ökad konkurrensförmåga, ökad lönsamhet och ett förstärkt varumärke.¹⁵ En kraftigt könssegregerad arbetsmarknad innebär att förändringar på arbetsmarknaden riskerar slå hårt mot vissa grupper. Omvänt innebär det också att underskott inom yrken är svåra att komma tillrätta med då rekryteringen endast görs ur ena halvan av befolkningen. I ett samhälle där förväntningar på kön inte begränsar människors möjligheter uppstår kreativitet, nya idéer och nya möjligheter, vilket ger förutsättningar för att locka både kvinnor och män att flytta till eller stanna kvar i länet. Även om befolkningen i länet som helhet ökar ser många kommuner en utflyttningstrend, särskilt bland kvinnor, och det är viktigt att satsningar på jämställdhet sammanförs med insatser för tillväxt i länets alla delar.

I Jönköpings län är andelen förvärvsarbetande högre än landets genomsnitt bland både kvinnor och män. En något mindre andel kvinnor än män förvärvsarbetar och minst är andelen bland utrikes födda kvinnor. Bland förvärvsarbetande kvinnor i länet är det endast 62 procent som arbetar heltid medan 90 procent av de förvärvsarbetande männen arbetar heltid.¹⁶ Deltidsarbetet är i hög utsträckning ofrivilligt. Det är också vanligare bland kvinnor än män med osäkra arbetsvillkor och tidsbegränsade anställningar. Även bland unga och personer födda utanför Europa är andelen med osäkra arbetsvillkor hög. Kvinnors lägre deltagande på arbetsmarknaden leder till lägre löner och, i förlängningen, till lägre pensioner.¹⁷

¹³ Andersson, Kerstin et. al. *Barns perspektiv på jämställdhet i skola. En kunskapsöversikt. Rapport VIII från Delegationen för jämställdhet i skolan*, Stockholm, 2010. s. 41–43

¹⁴ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 24–25 och SOU 2017:47 *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa*, s. 102

¹⁵ Tillväxtverket. *Att välja jämställdhet*. Stockholm: Tillväxtverket, 2011. s. 22–30.

¹⁶ Länsstyrelsen i Jönköpings län och Region Jönköpings län, *På tal om kvinnor och män Jönköpings län 2017*. Jönköping, 2017

¹⁷ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 24–25, SOU 2017:47 och *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa*, s. 124–125, 128

Förutsättningarna skiljer sig mellan många stora kvinno- och mansdominerade yrkesgrupper, bland annat i fråga om anställningsformer, arbetstider, chefstäthet, exponering för fysisk och emotionell belastning, materiella resurser, möjlighet till påverkan, möjlighet att styra sitt arbete och direktkontakt med människor.¹⁸ Arbetsmiljöverket lyfter fram att de främsta orsakerna till kvinnors arbetsrelaterade ohälsa är organisatoriska och sociala faktorer i arbetsmiljön, tillsammans med fysisk och emotionell belastning. I grunden handlar skillnaderna mellan kvinnors och mäns arbetsrelaterade ohälsa om maktstrukturer i samhället där kvinno- och mansdominerade yrken värderas olika och därmed tillåts ha olika förutsättningar.¹⁹ Sedan 2010 har psykiska påfrestningar blivit en allt större orsak till sjukfrånvaro och andra arbetsrelaterade besvär. Det gäller både kvinnor och män men kvinnor är överrepresenterade.²⁰

Studier visar också att skillnaderna mellan kvinnors och mäns sjukfrånvaro uppkommer efter föräldraledighet. Det är en följd av kvinnors större ansvar för hem- och omsorgsarbete i hemmet tillsammans med skillnader i förutsättningar på arbetsmarknaden.²¹ Föräldraledigheten och föräldraskapet påverkar inte bara kvinnors sjukfrånvaro utan minskar deras anknytning till arbetsmarknaden på fler sätt, bland annat genom att fler arbetar deltid. Kvinnors löneutveckling ökar inte i samma utsträckning som mäns och deras chanser att bli chef stannar av medan männens chanser ökar. Samtidigt visar studier att delad föräldraledighet har en positiv inverkan på kvinnors löneutveckling.²² Hur människor väljer att dela upp det obetalda hem- och omsorgsarbetet ses av många som en privat angelägenhet men det är viktigt att olika aktörer i samhället ger människor förutsättningar att göra ett aktivt val. Det innebär bland annat ett aktivt arbete för att bryta normer och föreställningar som leder till att kvinnor och män bemöts olika som föräldrar, med olika förväntningar och krav på sig. Föräldraskapet är också starkt förknippat med bland annat tvåsamhetsnormer och heteronormer. Jämställdhetspolitikens mål är att ingen ska behöva välja mellan att ha ett arbete och att ha familj.

Särskilt prioriterade områden inom Utbildning och arbetsliv

- Jämnare könsfördelning i utbildnings- och yrkesval
- Ökat deltagande på arbetsmarknaden för kvinnor, med särskilt fokus på gruppen utrikes födda kvinnor
- Likvärdiga villkor för kvinnor och män att kombinera föräldraskap med lönearbete och/eller politiska uppdrag
- Minskad arbetsrelaterad ohälsa bland kvinnor

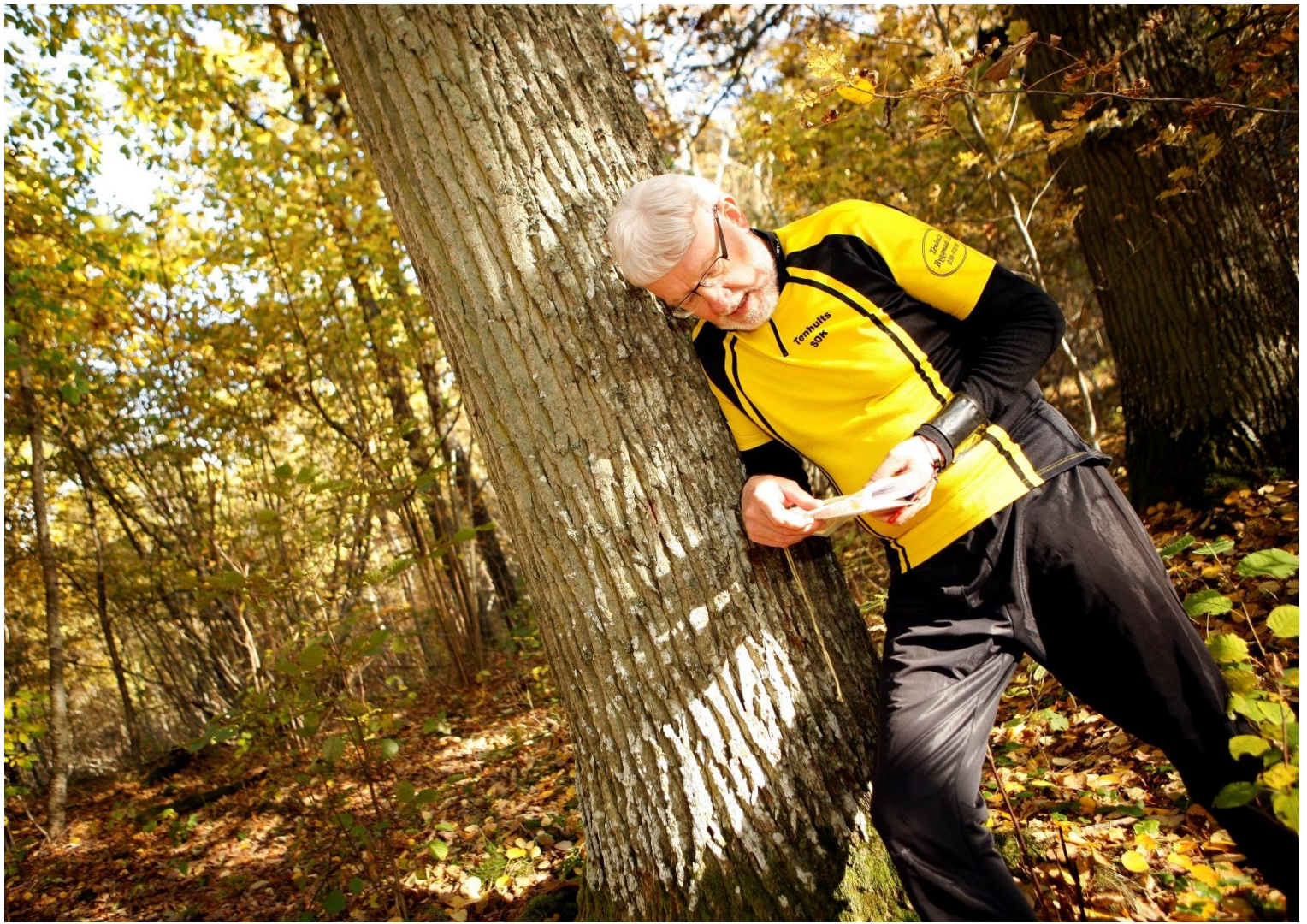
¹⁸ Arbetsmiljöverket Kunskapssammanställning 2016:2 *Kvinnors och mäns arbetsvillkor – betydelsen av organisatoriska faktorer och psykosocial arbetsmiljö för arbets- och hälsorelaterade utfall*, s. 27

¹⁹ Arbetsmiljöverket Rapport 2017:6, *En vitbok om kvinnors arbetsmiljö*, s. 8–9

²⁰ SOU 2017:47 *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa* s. 129–131

²¹ Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, rapport 2011:2, *Kvinnors och mäns sjukfrånvaro*, s. 40

²² Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, rapport 2010:5, *Effekten av delad föräldraledighet på kvinnors löner*, s. 14–17

Hälsa, egenmakt och frihet från våld

Idag betraktas god hälsa allt mer som en resurs som påverkar individens möjligheter i samhället. Hälsa får stor betydelse för möjligheten att få och behålla ett arbete, att delta i kulturella och andra fritidsaktiviteter samt att påverka sin egen situation och samhällets utveckling. Hälsa har stor betydelse för individens makt och inflytande och blir därmed en politisk resurs såväl för den enskilda individen som för samhället i stort. Omvänt påverkas individens hälsa av såväl individuella som strukturella förutsättningar för exempelvis arbete, inflytande, hälsovård och kultur. Utifrån det måste hälsa också ses som ett viktigt egenvärde. På samma sätt kan hälsa ses som en konsekvens av jämställdhet eller ojämsställdhet men också som en förutsättning för att nå jämställdhet.²³

Kvinnor är sjukskrivna i större utsträckning än män, uppger i större utsträckning arbetsrelaterad ohälsa och skattar själva sin ohälsa som högre än vad män gör. Det finns också starka samband mellan hälsa och socioekonomiska faktorer. Kvinnor med kort utbildning och kvinnor med funktionsnedsättningar har särskilt hög ohälsa. Under de senaste årtiondena har oro, ångest och depression bland unga ökat kraftigt. Unge kvinnor upplever oftare psykisk ohälsa än män.²⁴ Samtidigt är män överrepresenterade i självmordsstatistiken och nyare forskning lyfter fram att pojkar och män söker vård i mycket lägre utsträckning än kvinnor. Tillsammans med mäns högre risktagande, alkoholkonsumtion och våldsanvändning pekar det mot att normer kring maskulinitet har en negativ inverkan på mäns såväl fysiska som psykiska hälsa.²⁵

Forskning visar också att hbtq-personer har sämre hälsa än övriga befolkningen,²⁶ något som kan kopplas till diskriminering, kränkningar och våldsutsatthet. Detta beror i sin tur på att det fortfarande finns starka normer kring kön, könsidentitet och sexualitet, och att det är svårt, och ibland även riskabelt, att bryta mot dessa.²⁷ Pojkar och män är särskilt utsatta för homofobi, och även heterosexuella pojkar och män utsätts för homo- och transfobiska kränkningar. Detta har beskrivits som en del i skapandet av maskulinitet, vilket begränsar handlingsutrymmet för pojkar, män och transpersoner.²⁸

Män är i klar majoritet i statistiken över anmälda och misstänkta för våldsbrott men är också något överrepresenterade bland dem som utsätts för våld. Våld drabbar både kvinnor och män men tar sig olika uttryck. Kvinnor utsätts oftare för våld av närstående eller bekanta personer medan män oftare utsätts för våld av personer de inte känner. Kvinnor utsätts också oftare för grovt och upprepat våld. Regeringen betonar att mäns våld mot andra män och mäns utsatthet för våld behöver uppmärksammas mer. Acceptans och tystnad kring dessa frågor utgör ett hinder för jämställdhet och motverkar jämställda normer. Det jämställdhetspolitiska delmålet mäns våld mot kvinnor ska upphöra pekar ut att kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Det tydliggör även kopplingen mellan maskulinitet och våld.²⁹

²³ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 42

²⁴ *Ibid.*, s. 42–43, 81

²⁵ *Ibid.*, s. 81

²⁶ Regeringskansliet, *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning*. Stockholm, 2014 s. 16

²⁷ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2. *Hon hen han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

²⁸ SOU 2014:6 *Män och jämställdhet. Betänkande av utredningen om män och jämställdhet*, s.112–113

²⁹ SOU 2014:6 *Män och jämställdhet. Betänkande av utredningen om män och jämställdhet*, s. 241 och Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s.83–84

Samtidigt lyfter politiken fortsatt ut just våld mot kvinnor som en prioritering och ett allvarligt samhällsproblem. Våldet grundar sig i föreställningar om kön, makt och sexualitet. Med begreppet mäns våld mot kvinnor menas alla former av fysiskt och psykiskt, inklusive sexuellt, hot och våld som riktas mot flickor och kvinnor. Det omfattar hot och våld i skola och arbetsliv, sexuella trakasserier och sexuella övergrepp, våld i och utanför relationer (inklusive samkönade relationer), hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Även kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen omfattas.³⁰ Våldet får stora konsekvenser både för enskilda individer och för samhället. Sammantaget är mäns våld mot kvinnor den yttersta konsekvensen av den maktobalans som råder mellan kvinnor och män, men också ett medel för upprätthållandet av ojämställda maktstrukturer.³¹ Det innebär att även de som inte är direkt drabbade ändå indirekt påverkas av våldet.

Vissa grupper av kvinnor lever under villkor som gör dem särskilt utsatta för kränkningar, trakasserier, våld och hot om våld samt dess negativa konsekvenser. Det rör sig exempelvis om kvinnor i prostitution eller människohandel, kvinnor med funktionsnedsättningar, missbruks- och beroendeproblematik, kvinnor som lever i sammanhang med starka hedersnormer, hbtq-personer samt yngre och äldre kvinnor. För att minska utsattheten krävs det ökad kunskap och särskilda insatser.³² Ytterligare en grupp som drabbas särskilt hårt av våld är barn.³³ Att uppleva eller själv utsättas för våld kan få konsekvenser för barnets hälsa och välbefinnande på både kort och lång sikt³⁴, vilket gör det viktigt med ett barnrättsperspektiv i arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära utnyttjas i prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Studier visar att den så kallade gatuprostitutionen till stor del har flyttats till internet, där annonserna om sexuella tjänster har ökat kraftigt.³⁵ Länsstyrelsen i Jönköpings läns egen studie av bland annat annonser på internet visar att prostitution förekommer i Jönköpings län och omfattar kvinnor, män och ickebinära; de flesta unga vuxna.³⁶ När det gäller barn och unga används vanligtvis begreppet sex mot ersättning istället för prostitution. Kvinnor och flickor har länge uppmärksammats medan killar, män och

---

³⁰ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 33–36

³¹ *Ibid.*, s. 83–84

³² *Ibid.*, 116

³³ Jansson, Staffan et. al. *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige – en nationell kartläggning 2011*. Karlstad: Karlstads universitet, 2011.

³⁴ Holt, Stephanie, Buckley, Helen och Whelan, Sadhbh (2008) The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect* 32(8): 797–810.

³⁵ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 36

³⁶ Länsstyrelsen i Jönköpings län (2015). *Osynlig synlig verklighet*

ickebinära har varit osynliggjorda grupper som behöver uppmärksammas ytterligare. Bland hbtq-personer är andelen unga som haft sex mot ersättning särskilt hög. Alla som har erfarenhet av sex mot ersättning önskar inte stöd och hjälp, men alla har rätt till det. När det gäller barn är köp av sexuell tjänst dock alltid att betrakta som sexuell exploatering av barn, oavsett om barnet tvingats till handlingen eller själv har tagit eget initiativ.³⁷ Förutom stöd till individen behövs ett aktivt arbete för att minska efterfrågan på köp av sexuella tjänster, inte minst riktat mot unga. En viktig del i arbetet är insatser som berör attityder till sexköp.

Särskilt prioriterade områden inom Hälsa, egenmakt och frihet från våld

- Ökad psykisk hälsa för kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära
- Frihet från våld, kontroll och förtryck för flickor och pojkar, kvinnor och män och ickebinära
- Minskad efterfrågan på prostitution och människohandel för sexuella ändamål

STRATEGI FÖR ATT FÖREBYGGA OCH BEKÄMPA MÄNS VÅLD MOT KVINNOR OCH VÅLD I NÄRA RELATIONER

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor utgår från *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017-2026*. Med utgångspunkt i den nationella strategin har Länsstyrelsen, Region Jönköpings län och länets kommuner tagit fram den regionala *Strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, Jönköpings län 2020-2026*. Strategin ska bidra till ett långsiktigt arbete, förstärkt samverkan och ge stöd till länets aktörer att sätta upp mål och prioriteringar. Strategin har fem mål, som alla har flera delmål:

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
2. Förbättrad upptäckt av våld
3. Starkare skydd och stöd för våldsutsatta vuxna och barn
4. Effektivare brottsbekämpning
5. Förbättrad kunskap och metodutveckling

³⁷ Länsstyrelsen i Jönköpings län (2017). *Jag vill inte tystas längre. Att se och möta ciskillar och transpersoner med erfarenhet av sex mot ersättning*, s. 4–9, 46, 51

Referenser

Litteratur och rapporter

Andersson, Kjerstin, Nehlin Ann, Muftee, Mehek och Becevic, Zulmir. Barns perspektiv på jämställdhet i skola. En kunskapsöversikt. Rapport VIII från Delegationen för jämställdhet i skolan. Stockholm, 2010

Arbetsmiljöverket Kunskapssammanställning 2016:2 Kvinnors och mäns arbetsvillkor – betydelsen av organisatoriska faktorer och psykosocial arbetsmiljö för arbets- och hälsorelaterade utfall

Arbetsmiljöverket, Rapport 2017:6, En vitbok om kvinnors arbetsmiljö

Direktiv 2012:97. Män och jämställdhet. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Holt, Stephanie, Buckley, Helen och Whelan, Sadhbh. The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect* 32(8) 2008: 797–810.

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Rapport 2011:2, Kvinnors och mäns sjukfrånvaro

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Rapport 2010:5, Effekten av delad föräldradighet på kvinnors löner

Jansson, Staffan, Jernbro, Carolina och Långberg, Bodil. Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige – en nationell kartläggning 2011. Karlstad: Karlstads universitet, 2011

Kulturdepartementet. Till det fria ordets försvar. Åtgärder mot utsatthet för hos och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer. Stockholm: Kulturdepartementet, 2017

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Osynlig synlig verklighet. Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2015

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Jag vill inte tystas längre. Att se och möta ciskillar och transpersoner med erfarenhet av sex mot ersättning. Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2017

Länsstyrelsen i Jönköpings län och Region Jönköpings län, På tal om kvinnor och män Jönköpings län 2017. Jönköping, 2017

Regeringskansliet, En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning. Stockholm: Regeringskansliet, 2014

SCB, Levnadsförhållanden rapport 123, Nu för tiden. En undersökning om svenska folkets tidsanvändning år 2010/11, Örebro: SCB, 2012

Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid

SOU 2001:72 Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda

SOU 2014:6 Män och jämställdhet. Betänkande av utredningen om män och jämställdhet

SOU 2017:47 Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa

SOU 2016:5. Låt fler forma framtiden! Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande.

Tillväxtverket. Att välja jämställdhet. Stockholm: Tillväxtverket, 2011

Ungdomsstyrelsens skrifter, 2010:2. Hon hen han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för transpersoner.

Webbplatser

RFSL, www.rfsl.se, hämtad 2017-11-01

Nationalencyklopedin, www.ne.se, hämtad 2017-11-01

Nationella sekretariatet för genusforskning, www.genus.se/ord/intersektionalitet, hämtad 2017-11-01

